מט: ר"ן הנודר מן המבושל פרק ששי נדרים רש"י

כמאן מצלינן על קצירי ועל מריעי [כמאן כר' יוסי] מדאמר קצירי ומריעי שמע מינה קצירי קצירי ממש מריעי רבנן: ומותר בעבה: מתני' דלא כבבלאי [א]דאמר ר' זירא בבלאי טפשאי דאכלי לחמא בלחמא א"ר חסדא (א) דמשאיל להון להלין נקדני דהוצל הדין דייסא היכן מעלי למיכלה דחיטי בלחמא דחיטי ודשערי בלחמא דשערי או דלמא דחיטי בדשערי ודשערי בדחיטי רבא אכליה בחסיסי רבה בר רב הונא אשכחי' לרב הונא דקאכיל דייסא באצבעתיה אמ' ליה אמאי קאכיל מר בידיה א"ל הכי אמר רב דייסא באצבעתא בסים וכל דכן בתרתין וכל דכן בתלת אמר ליה רב לחייא בריה וכן אמר ליה רב הונא לרבה בריה מזמנים לך למיכל דייסא עד פרסה למיכל בישרא דתורא עד תלתא פרסין אמר ליה רב לחייא בריה וכן א"ל רב הונא לרבה בריה [ב]כל מידעם לא תפלוט קמיה רבך לבר מן קרא ודייסא שהן דומין לפתילתא של אבר ואפילו קמי שבור מלכא פלוט רבי יוסי ורבי יהודה חד אכיל דייסא באצבעתיה וחד אכיל בהוצא א"ל דאכיל בהוצא לדאכיל באצבעתיה עד מתי אתה מאכילני צואתך אמר ליה דאכיל באצבעתיה לדאכיל בהוצא עד מתי אתה מאכילני רוקך רבי יהודה ורבי שמעון אייתו לקמייהו [ג]בלוספיין רבי יהודה אכל ר' שמעון לא אכל א"ל רבי יהודה מאי טעמא לא אכיל מר אמר ליה ר' שמעון אלו אין יוצאין מבני מעים כל עיקר אמר ליה רבי יהודה כ"ש שנסמוך עליהן למחר רבי יהודה הוה יתיב קמיה דר' טרפון אמר ליה רבי טרפון היום פניך צהובין אמר ליה אמש יצאו עבדיך לשדה והביאו לנו תרדין ואכלנום בלא מלח ואם אכלנום במלח כל שכן שהיו פנינו צהובין אמרה ההיא מטרוניתא לרבי יהודה מורה ורוי אמר לה הימנותא בידא דההיא איתתא אי טעימנא אלא קידושא ואבדלתא וארבעה כסי דפסחא וחוגרני צידעי מן הפסח עד העצרת אלא [א]חכמת אדם תאיר פניו [ד]אמר לי' ההוא צדוקי לרבי יהודה פניך דומין אי כמלוי רבית אי כמגדלי חזירין א"ל ביהודאי תרוייהו אסירן אלא עשרים וארבעה בית הכסא אית לי מן ביתא עד בי מדרשא וכל שעה ושעה אני נכנס לכל אחד ואחד ר' יהודה כד אזיל לבי מדרשא שקיל גולפא על כתפיה אמר גדולה מלאכה שמכבדת את בעליה רבי שמעון שקיל צנא על כתפיה אמר גדולה מלאכה שמכבדת את בעליה דביתהו דרבי יהודה נפקת נקטת עמרא עבדה גלימא דהוטבי כד נפקת לשוקא מיכסיא ביה וכד נפיק רבי יהודה לצלויי הוה מיכסי ומצלי וכד מיכסי ביה הוה מברך ברוך שעטני מעיל זימנא חדא גזר רבן שמעון בן גמליאל תעניתא ר' יהודה לא אתא לבי תעניתא אמרין ליה לא אית ליה כסויא שדר ליה גלימא ולא קביל

דלי

ר"ן

כמאן מצלינן אקצירי ואמריעי. בכל ימות השנה: **כמאן כר' יוסי.** דאמר בפ"ק דר"ה (ד' טז.) אדם נדון בכל יום דאילו לרבנן דאית להו דנדון בר"ה כיון שנגמר דינו אין תפלה מועלת להן: **קצירי קצירי ממש.** חולין ומיקרו קצירי לפי שנפסק קצירה מחמת חליים: **מתני' דלא כבבלאי.** מתני' דשרי עבה משום דלא מתאכלא בי' ריפתא: **דלא כבבלאי.** דאילו לבבלאי כיון דאכלי בהדי ריפתא תבשיל מיקרי ואסור: **נקדני.** שאוכלי' בנקיות. לשון אחר נקדני שמדקדקים באכילתן וכדאמרי' בפ' שלשה שאכלו (ברכות דף נ.) הנקדנים תופסין אותו בכך: **דייסא.** מאכל של חטים מבושלים: **דחיטי בלחמא דחיטי.** דרך אסדא מבני בבל היה שהיו אוכלים פת בדייסא: **בחסיסי.** קמח של קליות: **עד פרסה.** לך פרסה כדי לאכול דייסא: **לפתילה של אבר.** שאינו מתעכל: **בהולא.** בקליפת עץ: **מאכילני רוקך.** שאין דרך לקנח ההולא לאחר שנתנה לתוך פיו כשמחזירה בקערה: **מאכילני צואתך.** צואה שתחת הצפרנים: **בלוספיין.** מין תאנים שקשין להתעכל: **כ"ש שנסמוך עליהן למחר.** שמתוך שאין מתעכלין מתעכבין במעים וכל זמן שעומדין שם זנין את הגוף: **מורה ורוי.** בעל הוראה ומשתכר. שמתוך שראתה פניו צהובין היתה סבורה שנשתכר: **כמגדלי חזירים.** שמתוך שמרויחין הרבה פניהם צהובין: **גולפא.** קנקן. והיה מביאו לבית המדרש כדי שישב עליו: **שמכבדת את בעליה.** שלא היה יושב ע"ג קרקע: **דהוטבי.** גלימא חשוב': **שעטני מעיל.** שהיה חשוב בעיניו כמעיל:

רש"י

מצלינן אקצירי. רופא חולי עמו ישראל: **מריעי.** על פליטת סופריהן: **מפניסין.** דקתני דעבה לא מיתאכלא בריפתא: **דלא כבבלאי.** דמלפתי פיתן בדייסא דהויא עבה: **נקדני.** דייקנים במאכל: **[היכן מעלי].** באיזה דבר מעולה אכילת הדייסא: **דחיטי.** יכול לאכלה בלחם של חטים ודייסא דשערי יכול לאכלה בלחם של שעורים: **או דילמא.** דייסא של חטים יפה לאכול בשל שעורים ושל שעורים בשל חטים. ואית דגרסי נקרני מלשון כי קרן עור פניו (שמות לד) מלאים חכמה ומאירה פניהם שנא'(ה) חכמת אדם תאיר פניו: **אכלה בחסיסי.** היה מלפת פיתו בחסיסי. ומפרש לה במסכת פסחים (דף לט:) קימחא דאבישונא קמח של קליות שעורים שלא הביאו שליש ומיבשין אותן בתנור וקלופין הן: **מזמני לך לאכול דייסא עד פרסה.** דע שאותו מאכל אינו סועד לבך אלא עד הילוך פרסה. ובשר השור עד שלש פרסאות: ע"א אי מזמני לך לאכול דייסא עד פרסה לך אחר דייסא לאכול וטפי לא ולאכול בשר שור לך עד שלש פרסאות: **כל מידעם לא תפלוט קמי רבך.** לא תרוק רוק בפני רבך כדאמר במס' עירובין (דף צט.) הרק לפני רבו חייב מיתה שנאמר(ו) וכל משנאי אהבו מות אבל אם אכלת דלעת ודייסא ונזדמן לך הרוק בפיך פלוט בפני רבך וזרוק אותו לחוץ שיש בו סכנת נפשות שהן קשין לגופו של אדם כפתילה של אבר: **ואפילו לפני שבור מלכא פלוט.** ואל תתבייש: **עד מתי אתה מאכילני רוקך.** שהיה נותן ההולא בפיו ומדביק בו הרוק שבפיו ומחזירו בקערה: **צואתך.** עפרורית שבצפרניו: **בלוספיין.** תאנים שנתבשלו יותר מדאי: **כיון שאין יוצאין מבני מעים**(ג)**: כ"ש.** דמעלו שנסמוך עליהן שאין אנו צריכים לאכול מאכל אחר למחר: **מורה ורוי.** אתה תלמיד בעל הוראה ואתה שיכור. מפני שהיו פניו צהובין כל שעה: **הימנותא בידא דההיא איתתא.** אמונתי בידך שאיני שותה כל השנה יין אלא קידושא ואבדלתא: **וחוגר אני צדעי.** וקושר אני צדעי פדחתי משום מיחוש ראשי מפני ד' כוסות ששתיתי שאני חושש מהן מפסח עד עצרת: **אי כמלוי רבית כו'.** שהן מרויחין ביותר ופניהן צהובין ויפין: **תרוייהו.** לגדל חזירין ולהלוות ברבית אסירי ליהודאי ודאי לאו מינייהו פני צהובין: **שקיל גולפא.** היה נושא הקנקן לבית המדרש לישב עליה: **מלאכה שמכבדת כו'.** דעכשיו ישב עליה בבית המדרש: **נפקא נקטא עמרא.** יצאת לשוק וקנתה צמר (ג) ועבדה גלימא: **דהוטבי.** ועשתה ממנו סרבל טוב: **וכד נפקא.** אזי לשוקא הות מיכסי ביה: (ד)**ורבי יהודה כד הוה מצלי הוה נמי מכסי ביה: שעטני מעיל.** שהיה להן חביב כל כך שלא היה להן אחר:

דלי

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר רב חסדא ליכא דמשאיל: (ב) רש"י ד"ה כיון שאין וד"ה כ"ש דמעלו הד"א: (ג) ד"ה נפקא וכו' צמר הס"ד ואח"כ מ"ה ועבדה גלימא דהוטבי הד"א: (ד) ד"ה וכד נפקא וד"ה ר' יהודא הד"א:

תוספות

כמאן מצלינן האידנא על החולים כר' יוסי. דאמר אדם נדון בכל יום דאילו למאן דאמר דנדון בראש השנה הוי תפלת שוא: **מתני' דלא כבבלאי דאכלי דייסא בנהמא.** ואע"ג תבשיל עבה אסור לדידהו: **איכא דמשאיל להני נקדני.** פירוש מי ימצא שישאל להני נקיי הדעת כמו נקיל שמיה (פסחים קיג:) וכן לנקר תלירו (גיטין ס:) ויש מפרשין נקדני כמו (ברכות נ.) הנקדנין תופסים אותו פ"כ וכל המדקדק' בדברי' נקרא נקדן: **בחסיסי.** קמח של קליות וכן פרש"י (פרק כל שעה ד' לט) ור"ח פירש קמח של עדשים ופירושו נראה יותר דלפרש"י היה לו לקרותו קימחא דאבישונא ועוד אמר פ' כל שעה ממאי ליה קדרה בחסיסי ולא קימחא דאבישונא הא אמר לעיל מיניה בההוא פירקא דאסור: **לפלוט.** כלומר אם יצטרך לרוק ירוק ולא ימנע בשביל כבוד רבו: **בלוספיין.** מין תאנים רעים: **כל שכן דנסמוך עליהם למחר.** שלא יתעכלו מהר וכל זמן שהמאכל בתוך בני מעיים הלב נסעד: **וחוגרני צדעי.** פירוש חוגר וקושר היה לצדעיו לפי שהיה חש בראשו על היין ששתה בפסח: **שקיל גולפא.** לישב בבית המדרש: **שמכבדת בעליה.** שלא יצטרך לישב על גבי קרקע: **שעטני מעיל.** חשוב היה לו כמעיל:

מסורת הש"ס

א) [גיטין סז. ע"ש], ב) [תמיד כז:], ג) [נ"ל בלוספין וער' לקמן נ: היה עושה וכו'], ד) ברכות נה. ע"ש, ה) [קהלת ח], ו) [משלי ח],

◆

תורה אור השלם

א. מִי כְּהֶחָכָם וּמִי יוֹדֵעַ פֵּשֶׁר דָּבָר חָכְמַת אָדָם תָּאִיר פָּנָיו וְעֹז פָּנָיו יְשֻׁנֶּא: קהלת ח א

◆

מוסף רש"י

על קצירי ועל מריעי. קצירי, חולים, מריעי, רבנן (ברכות כב.) ת"ח שהן תשושי כח (ר"ה טז.). **כמאן כר' יוסי.** דאמר אדם נידון בכל יום, ויתפלל שידעו אותו לזכות ולא יקנסוהו מיתה, דאי כרבנן דאמרי אין נידון אלא בראש השנה, הרי כבר נקנסה עליו (שם). **מידעם.** שום דבר (לקמן נ.). **אי כמלוי רבית אי כמגדלי חזירין.** שכן מרובה בלא טורח ושמחים בחלקם, לכן פניהם צהובים (ברכות נה.).

◆

פירוש הרא"ש

כמאן מצלינן אמריעי ואקצירי כר' יוסי. דאמר אין אדם נדון בר"ה: **מריעי רבנן.** מרוב גרסם חלשי: **מתני' דלא כבבלאי.** דלדידהו אפי' עבה מיקרי תבשיל: **נקדני דהוצל.** נקיי הדעת כמו המנקר חבריו: **בחסיסי.** קמח של קליות: **באצבעתא בסים.** האוכל באצבע אחד הוא טוב וכל שכן בשתי אצבעות או בשלש: **למיכל דייסא עד פרסה.** לך שמה: **כל מדעם לא תפלוט.** כל מאכל שאכלת אם אתה יושב לפני רבך ויש לך רוק בתוך פיך תבלענו ולא תפלוט אותו לפני רבך: **לבר מקרא ודייסא שדומין לפתילה של אבר.** הבולע רוקו אחר שאכלם: **מאכילני רוקך.** הנדבק בהולא אגב אצבעו היה מקנח מן הרוק: **מאכילני צואתך.** שבין צפורן לבשר: **בלוספין.** מין תאנים: **מורה ורוי.** בעל הוראה כמותך ישתכר: **וחוגרני צדעי.** מכאב הראש: **שקיל גולפא אכתפיה.** תכית לישב עליה בבית המדרש: **נקטת עמרא.** לקחה צמר: **שעטני מעיל.** שהיה חשוב עליו כמעיל: